

Miško Šuvaković

Teorija in praksa kritike

Theory and practice of criticism

Zavod za sodobno umetnost SCCA – Ljubljana je v okviru šole za sodobno umetnost *Svet umetnosti* zasnoval seminar iz pisanja: delavnice za preučevanje kuratorskih praks in teorije in prakse kritike. Cilj teh je učinkovanje na umetniško sceno v Sloveniji in omogočanje preučevanja in prakticiranja sodobnih prijemov v kuratorskemu in kritičkemu delu. Seminar, povezan s »kritičkim delom« ali, bolj precizno, delom v domeni *umetnostne kritike*, je nekaj let potekal pod mentorskim vodstvom Igorja Zabela in pisca teh vrstic. Delavnice so zasnovane in izvedene v dialogu z Barbaro Borčič, Sašo Naberger in Urško Jurman, medtem ko so doslej v posamičnih delavnicah sodelovali Ješa Denegri, Tomaž Brejc, Eda Čufer, Zemira Alajbegović, Barbara Borčič, Boris Buden, Neven Korda, Ženja Leiler in drugi.

Cilj seminarja iz teorije in prakse umetnostne kritike je bil uvajanje udeležencev – diplomskih in podiplomskih študentov umetniških, humanističnih in družbenih fakultet – v prakso raziskovanja, spremljanja ali poseganja na umetniški sceni skozi kritičko pisanje, dialog ali medijske prezentacije. Preučevanje sodobne teorije in prakse umetnostne kritike je terjalo nekaj korakov: soočanje s karakteristikami, z instrumenti in s funkcijami umetnostne kritike v zgodovinski perspektivi in v perspektivi aktualnega dogajanja. Pojem »umetnostna kritika« ima nekaj različnih, a pogosto tudi konkurenčnih pozicij in predstavlja:

– udeleženca v svetu umetnosti, ki intervenira v institucijah umetnosti in artikulira svet umetnosti v okvirih kulturnih politik (svobodni kustos, institucionalni kustos, administrator fundacij, državnih, zasebnih in alternativnih institucij),

- umetnikovega soudeleženca oz. sodelavca, ki z umetniki dela na izvedbi individualnih ali kompleksnih intersubjektivnih projektov (kritik na delu),
- medijskega promotorja ali kronista, ki v tiskanih ali elektronskih medijih spremlja, dokumentira, kronološko arhivira ali promovira delo umetnika, in
- teoretika, ki z neke kulturne, izobraževalne, politične ali teoretične platforme raziskuje, tolmači in interpretira teme zgodovinske ali sodobne kritike in kustoskih praks.

Na seminarju iz pisanja so ta štiri področja sodobnega kritičkega dela povezana s specifičnimi »tehniki« in »veščinami« kritičkega dela: gre za prakse govornice, pisanja in medijskega prikazovanja, zastopanja, promoviranja ali izvedbe umetnosti.

Za spoprijemanje s »tehniki« in »veščinami« govornice, pisanja in medijskega dela je bilo treba zgraditi platformo za teorijo in prakso kritike. Konstruiranje platforme za kritičko teorijo in prakso je bilo nujno zaradi treh razlogov:

a) zaradi ločevanja sodobne kritike od tradicionalnega modernističnega koncepta kritike kot »spremljevalnega« in »posredovalnega«

oziroma »razsodniškega« aparata znotraj sveta umetnosti, z drugimi besedami, kritika danes glede na svojo strukturno pozicijo ni več zunaj umetnostne prakse v funkciji posrednika, ki informira in estetsko/umetniško sodi umetniška dela za širšo publiko, temveč je kritika dejavna in interventna praksa znotraj svetov, institucij in diskurzov umetnosti in kulture;

b) zaradi koncipiranja in izvajanja sodobne kritike umetnosti kot teoretske prakse, katere naloga je, da s

Delavnica Branke Stipančič / Branka Stepančič's workshop, foto / photo: Tevž Logar

pomočjo analize, razlage, interpretacije in razprave konkretnih taktik in konkretnih-ali-abstraktnih strategij v sodobni umetnosti identificira in mapira v pragmatičnem, estetskem, umetniškem, kulturnem pa tudi epistemološko-političnem smislu, kaj je in kako deluje sodobna umetnost od individualne ravni ustvarjanja do makro kulturnih politik znotraj družbene produkcije užitka, smisla, identitete ter regulacije in deregulacije vsakdanjega življenja;

- c) zaradi problematiziranja »običajne« perspektive videnja, doživetja in razumevanja sodobne umetnosti – oziroma zaradi problematiziranja tistih pristopov k svetu umetnosti, ki so vzpostavljeni kot *horizonti pričakovanja* v tradicionalni modernistični izobrazbi umetnostnih zgodovinarjev, pa tudi zaradi problematiziranja *horizonta pričakovanja* od umetnosti v širšem javnem mnenju tranzicijske in post-tranzicijske družbe, ki se re-strukturira med buržoaznim nacional-humanistično orientiranim pogledom na umetnost in *fancy* globalizmom, orientiranim na medijsko reprezentiranje post-umetnosti.

Ko je teoretska platforma za *novo kritiko* postavljena, lahko pristopimo k izvajanju in demonstraciji postopkov in protokolov kritičnih veščin govora, pisanja in medijskega reprezentiranja umetnosti. To pomeni, da prihaja do prezentacije zgodovinskih kritičnih praks. To so denimo kritika kot presojanje o umetniškem delu, kritika kot odziv na umetniško delo, pozitivistična (biografska, faktografska) kritika, impresionistična kritika, ekspresionistična kritika, formalistična kritika, visoko modernistična kritika, eksistencialistična

kritika ali branje od blizu (*close reading*). Prav tako se razčlenjujejo problemi krize kritike v 60-ih in 70-ih letih skozi prakse, poimenovane denimo »proti interpretaciji« (Susane Sontag), akritična kritika (Germano Celant), kritika kritike (Filibero Menna), strukturalistična kritika (Roland Barthes). Disperzije sodobne kritike kot »kritike v dobi umetniške nepreglednosti« se kažejo v analizah in razpravah tako imenovane postkritike, kritike na delu, medijske kritike, teoretskega žurnalizma in kritike umetnosti kot kritike kulture. Posamične delavnice se tako vzpostavljajo in izvajajo z diskusijami o raznih problemih sodobne kritike: branje umetniškega dela, analiza razstave, raziskovanje konteksta umetnosti, problem pisanja kritike in kritične študije, izvajanje in konstrukcija lokalne in globalne zgodovine umetnosti, medijska obdelava kritičskih informacij. Na opisani način delavnice omogočajo mapiranje sodobne umetnosti in njenih kritičskih okvirjanj v sodobni kulturi in obiskovalce pripravljajo na soočanje s sodobno umetnostjo s pomočjo sodobnega pisanja. ■

Prevedel Igor Španjol.

SCCA - LJUBLJANA
Zavod za sodobno umetnost

Svet umetnosti, šola za sodobno umetnost 2005/2006

Voditeljica šole: Urška Jurman

Svetovalka šole: Barbara Borčič

Koordinator šole: Tevž Logar

Spletna stran: <http://www.worldofart.org>